

Guste Santini:

DRŽAVA I BUDŽETSKO OGRANIČENJE

Domaće i svjetske cijene definiraju stanje u nacionalnoj ekonomiji i njezinu konkurentnost na svjetskom tržištu. Prema tome, dispariteti cijena čine nacionalnu ekonomiju više ili manje konkurentnom. Od kada je ekonomske politike, svaka zemlja nastoji poboljšati svoj položaj na međunarodnom tržištu. Liberalizam prije te neoliberalizam i globalizacija danas, politika su razvijenih i uspješnih zemalja. Protekcijonizam/intervencionizam odgovor su manje razvijenih i danas uspješnih zemalja.

Unaprijed definiran devizni tečaj umjetno određuje odnos nacionalnih i svjetskih cijena, što nužno rezultira većom ili manjom izvoznom orijentacijom od ravnotežne. Tako će deficit platne bilance predstavljati uvoz štednje, a inozemni dug kumulativ tih deficita.

Jednom kada zemlja stupi u razmjenu roba, rada, kapitala i znanja s inozemstvom, njezini se nacionalni kriteriji/učinci zbog realnih međuzavisnosti putem financijskih kriterija mijenjaju. Umjesto bruto domaćeg proizvoda valja razmatrati bruto raspoloživi proizvod, što mijenja kategorije finalne potrošnje kao što su osobna i državna potrošnja, štednja i investicije. Sve se mijenja. Zemlje razmjenom s inozemstvom povećavaju ili smanjuju raspoloživi bruto-proizvod. Ukoliko se deficit troši u finalnoj potrošnji a ne u investicijama, zemlja tu i takvu politiku, bez ozbiljnih posljedica za razvoj, može provoditi u vrlo kratkom roku.

Ukoliko bi bio onemogućen uvoz, u slučaju kada se, recimo, većina dohotka troši na potrošnju, potražnja ne bi bila zadovoljena ponudom, došlo bi do porasta cijena, odnosno inflacije. Prema tome, deficit ima «umirujuće» svojstvo na cijene jer potražnja nalazi svoju ponudu. Jednako tako, suficitarne zemlje imale bi problem prevelike ponude na domaćem tržištu, pa bi imale deflaciju. One rješenje nalaze u izvozu. Ukoliko je, međutim, aprecirana nacionalna valuta tada tečaj nacionalne valute subvencionira domaće cijene.

Nedovoljna je štednja, kao što je analiza pokazala, temeljni problem Hrvatske. Nedovoljnu štednju imamo jer je visoka stopa nezaposlenosti i, prema tome, društvena je produktivnost mala. Osiguranje potrebnih investicija moguće je jedino putem zaduživanja u inozemstvu, što se identificira u povećanju inozemnog duga i deficitu tekućeg računa. Da su, kojim slučajem, razvoj i zaposlenost bio temeljni cilj ekonomske politike, domaći proizvod bi bio veći i, po prirodi stvari, uz klauzulu ceteris paribus, bila bi veća nacionalna štednja.

Država ostvaruje dodatne porezne prihode temeljem deficita tekućeg računa, u mjeri u kojoj je porezni sustav temeljen na potrošnim porezima.

Za svaku je zemlju pojava dvostrukog deficita, tj. deficita platne bilance i deficita proračuna, najnepovoljniji slučaj. Naime, povezivanje tih dvaju deficita pokazuje da država troši neprimjereno materijalnim mogućnostima zemlje. To je moguće razumjeti u kratkom roku, posebice u slučaju znatnih elementarnih ili ratnih šteta. Međutim, politika dugoročnog deficita,

ignorirajući poslovni ciklus, nikako nije dopustiva. Kada govorimo o proračunskom deficitu, valja imati u vidu neelastičnost javnih rashoda i njihov utjecaj na ukupnost odnosa u procesu društvene reprodukcije.

Deficit (uvoz štednje) platne bilance pokazuje koliko je nacionalna ekonomija inferiorna – nekonkurentna – na svjetskom tržištu i koju subvenciju putem uvoza štednje nacionalna ekonomija treba da bi održala/ubrzala razvoj u dijelu u kojem se uvoz štednje koristi za nove investicije, odnosno da bi održala/uvećala finalnu potrošnju, ako je riječ o preživljavanju. Istovremeno je deficit i mjera stupnja aprecijacije tečaja nacionalne valute, s jedne strane i, s druge strane, deficit platne bilance subvencionira monetarnu i fiskalnu sferu. Upravo zato ravnotežni tečaj nacionalne valute valja promatrati imajući u vidu saldo platne bilance.